

Муниципальное бюджетное учреждение дополнительного образования «Сунтарский центр детского творчества» им.Н.М.Родионовой муниципального района «Сунтарский улус (район) Республики Саха (Якутия)

Рассмотрено на педагогическом совете
Протокол № 8 от «04»06.2021г.

ДОПОЛНИТЕЛЬНАЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ОБЩЕРАЗВИВАЮЩАЯ ПРОГРАММА

художественной направленности

«Фольклор – духуобунас төрдө»

Срок реализации: 3 года

Возраст детей: 7-18 лет

Автор: педагог ДО СЦДТ
Афанасьева Мария Павловна

с.Сунтар

год разработки 2015 г.

Дополнения внесены в 2021 году

ИЙНЭЭСИТЭ

1. Кириитэ.....	3
2. Быһаарыы сурук.....	3
3. Кыра бөлөх.....	6
4. Орто бөлөх	9
5. Улахан бөлөх	11
6. Литература	16
7. Сыһыарыылар.....	17

Кириитэ

Норуот айымньыта оҕону, ыччаты иитиигэ-үөрэтиигэ дьайар күүһэ олус улахан. Норуот тылынан уус-уран айымньытыттан оҕо төрөөбүт норуотун быдан былыргытын, кимтэн кииннээхпитин, хантан хааннаахпытын, хайдах олохтоох – дьаһахтаах эбиппитин, кини үгэстэрин, сиэрин – итэҕэлин, алгыстарын, оһуокайын, ырыатын-тойугун, үңкүүһүттэрин, тойуксуттарын, олоңхоһуттарын тустарынан киэң билиини ылар.

Фольклор жанрдарын нөңүө төрөөбүт тылын муңура биллибэт барҕа баайын кытта билсэр, киниэхэ сүдү тапталын иңэринэн, өй- санаа өттүнэн ситэн олоххо бэйэтин суолун булунарыгар тирэх буолар.

Саха норуотун үйэлэргэ өлбөт – сүппэт барҕа баайа- кини үйэлэр тухары биэбэйдээнаҕалбыт тыына – кута, сүрэҕин – быарын ытарҕата буолбут ырыата – тойуга, фольклора буолар.

Саха ыччата кыра сааһыттан норуот фольклорнай искусствотун этигэр хааныгар иңэрэн, толору куттаах – сүрдээх, саха норуотун салгыыр, урааңхай омугу ууһатар киһи буолан тахсыахтаах.

Оҕону кыра эрдэбиттэн кэрэҕэ тардыы, сири – дойдуну, айылҕаны, бэйэ төрөөбүт дойдутун таптыырга үөрэтиигэ дьулуһуу хас биирдии фольклор салайааччытын ытык иэһэ.

«Фольклор нөңүө духуобунаска» программа оҕо бэйэтин норуотун үгэстэрин, уус-уран тылынан айымньытын, өйүн- санаатын билэн иңэринэн толору толкуйдаах, бэйэтигэр эрэллээх киһи буолан тахсарыгар сирдиир.

Быһаарыы сурук

Программа сыала:

Оҕо оҕо саха тыынын иңэри.

Дьобурдаах оҕону булан дьобурун таһаары.

Оҕону норуот тылынан уус-уран айымньытын кытары билиһиннэри , толорорго үөрэтии , сатабыл таһымыгар тиэрдии.

Сахабыт тылын сүмэтин, барҕа баайын, дьэрэкээнин, дэгэтин, дэгэрэнин өйдүү, сыаналыы үөрэни, ону үөрэтэн тус бэйэ олоҕор туттуу.

Сыанаҕа тахсыыга, туттарга-хаптарга, жест, мимика, эмоцияны биэрэр культураларга үөрэтии.

Араас жанрдарга тута айан хохуйууга үөрэтии. Фольклор араас көрүнүн туһанан оҕо ойуулаан-дьүһүннээн, уобарастаан толкуйдуур дьобурун эрчийи, фантазиятын сайыннары.

Норуот айымньытын геройдарын үтүө холобурдарынан сиэр-майгы өттүттэн иитиигэ көдүүстээхтиги туһаны.

Программа,оҕо сылтан сыл аайы саха фольклорун,национальной культуратын үөрэтиитин түмүгэр билиитэ-көрүүтэ дириңээн иһиитин учуоттаан ,сыыйа ыарахаңна тийэр бөлөхтөрүнэн араарылынна.

Оҕоҕо норуот кутун-сүрүн иңэриигэ фольклор айымньылары бэрт улахан суолталаахтар.

Программа сүрүн ирдэбиллэрэ

Фольклору үөрэтии хара маңнайгыттан көдьүүстээх буоларын инниттэн маннык ирдэбиллэр тураллар:

Оҕо дың ис сүрэбиттэн баҕаран туран суруйтаран куруһуокка сылдьыахтаах.Удьуордааһына учуоттаныахтаах.

Фольклору үөрэтиигэ араас тоҕоостоох түгэннэри,кэмнэри,ньымалары таба туһаныыга кылаас салайааччытын,оскуола салалтатын, төрөппүттэр өйөбүллэрэ ирдэнэр.

Араас мероприятиеларга,дьаһалларга кыттарга оҕону,салайааччыны босхолооһун көрүллүөхтээх.

Куруһуок оҕолоро араас ытыллар дьаһалларга кытталларыгар анал көстүүмнээх,сахалыы таңастаах буолуохтаахтар.

Программанан көдьүүстээхтик үлэлииргэ наадалар:

- 1.Саха инструменнара(хомус, дьаҕа,күпсүүр, уо.д.а.)
- 2.Аппаратура: магнитофон,музыкальнай центр.
- 3.Анал кылаас.

Үөрэтии былаана

		Кыра бөлөх	Орто бөлөх	Улахан бөлөх	Олонхо	Занятиены ытыгы формата	Хонтуруол көрүнэ
1	Саха музыкальнайинструменнара	30 ч.	20ч.	8 ч			
2	Үгэстэр, сизэр-туом	10 ч.	10 ч.	5 ч			
3	Норуот ырыата	48 ч.	24 ч.	15 ч.			
4	Фонограмманан ырыалар	46 ч.	20 ч	10 ч			
6	Тойук	30 ч.	20 ч.	10 ч.			
7	Оһуокай	30 ч.	20 ч.	10 ч			
8	Олонхо	10 ч	22 ч	10 ч	68 ч		
9	Барыта	204 ч	136 ч	68 ч	68 ч		

		Орто бөлөх	Улахан бөлөх	Занятиены ытыгы формата	Хонтуруол көрүнэ
1	Саха музыкальнайинструменнара	10 ч	8 ч		
2	Үгэстэр, сизэр-туом	5 ч.	-		
3	Норуот ырыата	10 ч.	-		
4	Фонограмманан ырыалар	10 ч	40 ч		
6	Тойук	-	10 ч.		
7	Оһуокай	5 ч.	10 ч		

8	Олонхо	-	-		
9	Инструментар	28 ч			
10	Барыга	68 ч.	68 ч		

Программа 3 бөлөххө уонна биирдиилээн олонхоҕо дьарыкка араарылынна.

Сылга барыта 612 ч.

ПРОГРАММА ИС ХОҺООНО

Кыра бөлөхтөр(1-4 кыл.)

Быһаары сурук.

Кыра бөлөххө оҕолор саңа усулуобуйаҕа,кылааска,тэрилтэҕэ, коллективка адаптация бараллар.

Соруктар:

- өбүгэ үгэстэрин билсэллэр
- фольклор араас көрүннэрин билэллэр
- кылыһах таһаарарга,кыра кээмэйдээх тойуктары туойарга үөрэнэллэр
- олоңхо персонажтарын, тойуктарын кытары билсэллэр
- хомуска тардыы маңнайгы үөрүйэхтэрин ылаллар
- Ырыа хайдах уорэтиллэрин ойдотуу:
 1. Ырыа аата, ким айбыта.
 2. Ырыаны ыллаан иһитиннэрии эбэтэр запистан иһитиннэрии.
 3. Ырыа хоһоонун ааҕыы.
 4. Ырыа ис хоһоонун туһунан кэпсэтии.
 5. Мелодиятын уорэтии.

Кыра бөлөххө үөрэтэр-тематической былан

		Барыта	Теория	Практической	Хонтуруол көрүнэ
1	Саха музыкальнайинструменнара	30 ч.	5 ч	25 ч.	
2	Үгэстэр, сизэр-туом	10 ч	4 ч	6 ч	
3	Норуот ырыата	48 ч	2 ч	46 ч	
4	Фонограмманан ырыалар	46 ч	-	46 ч	
6	Тойук	30 ч	8 ч.	22 ч	
7	Оһуокай	30 ч	8 ч.	22 ч.	
8	Олонхо	10 ч	2 ч.	8 ч.	
9	Барыта	204 ч	29 ч	175 ч.	

Программа ис хоһооно

1 раздел.Саха музыкальнай инструменнара

1.1Билсигини уруога.Саха культурата аан дойдуга биллиитэ.

1.2 Хомус-саха музыкальнай инструмена

1.3 Саха биллиилээх хомусчуттара.

1.4 Хомуска тардыы араас ньымалара.

1.5 Хомуска оонньооһун бастакы хардыылара.

1.6 Үрэр,охсор инструменнар.

2 раздел.Норуот үгэстэрэ

2.1. Саха үгэһин төрдө, силиһэ-мутуга.

2.2. Ыйынан алгыстар.

2.3 . Ыһыах - айылбаҕа сүгүрүүүү

3 раздел.Норуот ырыата.

3.1Сахалыы ыллааһын уратылара

1.Тыынарга эрчиллиилэр.

2.Артикуляцияҕа эрчиллиилэр.

3.Аҕыйах ноталаах ырыалар.

4.Саха ырыатын кылыһах киэргэтэр.

5.Ырыаҕа музыкальнай инструменнары туһаныы.

Аҕыйах нотанан ыллыыр ырыалар – аҕыйах ноталаах кыра диапазоннаах ырыалар «Оҕо-оҕо эрдэххэ», «Саас буолаҕа», «Кымыс ырыата», «Саадьаҕас оҕус»

4 раздел. Музыкальнай грамота

1.1. Нота уорэтээһин – до, ре, ми, фа, соль, ля, си, до.

- 1.2. Значение длительностей – длительности восьмые, четвертные, половинные, целые.
- 1.3. Терциянан ыллыырга уорэтии – интервалы секунды, терции.
- 1.4 Аһаҕас доҕооннорго эрчиллиилэр – а, о, ы, и, ы, у
- 1.5. Сатаан тыынарга уэрэтии – иһинэн тыын ыларга уэрэнии. Эрчиллии арааһын оноруу

5 раздел. Фонограмманан ырыалары уэрэтии

- 5.1.Оскуола олобун туһунан ырыалар – «Оскуолабыт биһиэнэ», «Чугдаарыйар чуораанчык», «Оскуолаҕа суурэбин», «Уоруу ырыата», «Мэник», «Фантазёр»
- 5.2. Айылҕа, ийэ, дьэиэ кыылын туһунан ырыалар – «Хаарчаана», «Ийэ кунэ», «Кулунчук», «Туйтукус кулунчук», «Ат миинньэн», «Мама», «Сибэкки», «Баҕа санаа»

6. раздел. Куолаһынан ыллааһын

7раздел. Тойук

- 4.1Тойук- саха норуотун ураты ырыата
- 4.2Тойугу кылыһахтаан ылланар.
- 4.4 Кылыһахха эрчиллиилэр.
- 4.5 Тойук Дьэ-буо диэн саҕаланар.
- 4.4 Кыра кээмэйдээх тойуктары үөрэтии.

8 раздел.Оһуокай.

- 5.1Оһуокай - саха үңкүүтэ.
- 5.2 Оһуокай хаамыыта.
- 5.3 Оһуокай ис хоһооно.

9 раздел. Олоңхо.

- 6.1Олоңхо уус-уран айымньы үрдүк чыпчаала.
- 6.2 Олоңхо дойдулара
- 6.3 Олоңхо 3 дойдутун олохтоохторо.
- 6.4Олоңхо тойуктарын матыыптара.
- 6.5 Бөлөбүнэн олоңхолооһун.

Орто бөлөх (5-7 кыл)

Быһаары сурук.

Сыала:Фольклор көрүңнэрин салгыы үөрэтии,куоластарын,дикцияларын сайыннарыы,биирдиилээн олоңхо толорооччулары таһаарыы.

Соруктар:

- Концертарга элбэхтик кытыннарыы.

- Конкурстарга кытыннары
- Сценаға туттарга- хаптарга үөрэти

Үөрэтэр- тематическай былаан

		Барыта	Теория	Практической	Хонтуруол көрүнэ
1	Саха музыкальнайинструменнара	20ч.	2 ч	18 ч.	
2	Үгэстэр, сизэр-туом	10 ч.	4 ч	6 ч	
3	Норуот ырыата	24 ч.	2 ч	22 ч	
4	Фонограмманан ырыалар	20 ч	2 ч.	18 ч	
6	Тойук	20 ч.	2 ч.	18 ч	
7	Оһуокай	20 ч.	2 ч.	18 ч.	
8	Олонхо	22 ч	2 ч.	20 ч.	
9	Барыта	136 ч	16 ч	108 ч.	

Ис хоһооно:

1. Музыкальнай инстументнар
 - 1.1 Хомус уустара: И.Гоголев-Амынныкы Уус, Айсиэн Дьяковская....
 - 1.2 Тардыы ньымалара: Кэбэлэтии, хаастатыы, ат туйабын тыаһа, таммах, күөрэгэйдэтии
 - 1.3 Үөһээ-Булуу хомусчуттара: Христина Таскина
2. Үгэстэр, сизэр-туом:
 - 2.1 Уот алгыһа
 - 2.2 Байанай алгыһа
 - 2.3 Айыыһыт алгыһа
 - 2.4 Ыһыах алгыһа
3. Норуот алгыһа
 - 3.1 Дьиэрэтии, дэгэрэң ырыалар уратыллара
 - 3.2 Аныгы дэгэрэң
 - 3.3 Ырыаҕа музыкальнай инстументнары туһаныы
4. Фонограмманан ылыалар
5. Куолаһынан ыллааһын
6. Тойук
 - 6.1 Аатырбыт тойуксуттар
 - 6.2 Сунтаар, Кутана тойуксуттара
 - 6.3 Тойукка 2,3 тардыылар
 - 6.4 Тойук матыыптара
7. Оһуокай
 - 7.1 Бүлүүлүү оһуокай: түһүмэхтэрэ(дьиэрэтии, хаамыы, көтүү, налытыы)
 - 7.2 Өлүөхүмэлии, Таатталыы оһуокай уратытын өйдөтүү
 - 7.3 Сөптөөх оһуокай тылын булан, сааһылаан этэргэ үөрэнии
8. Олонхо
 - 8.1 Билиилээх олонхоттар-С.А.Зверев

Улахан бөлөх(8-11кл.):

Быһаары сурук

Сыала: Улахан оҕолор куруһуокка ылбыт билиилэрин бэйэлэригэр статабыллаахтык туһаныхтаахтар

Соруктар: Кутана нэһилиэтин ырыаһыттарын-тойуксуттарын билиэхтээхтэр; кыра бөлөхтөрү эргитэ үөрэниэхтээхтэр

		Барыта	Теория	Практической	Хонтуруол көрүнэ
1	Саха музыкальнайинструменнара	8 ч	2 ч	6 ч.	
2	Үгэстэр, сизэр-туом	5 ч	2 ч	3 ч	
3	Норуот ырыата	15 ч.	2 ч	13 ч	
4	Фонограмманан ырыалар	10 ч	1 ч.	9 ч	
6	Тойук	10 ч.	2 ч.	8 ч	
7	Оһуокай	10 ч	2 ч.	8 ч.	
8	Олонхо	10 ч	2 ч.	8 ч.	
9	Барыта	68 ч	13 ч	55 ч.	

Ис хоһооно:

1. Саха музыкальнай инструменнара

1.1 Кырыымпа, таңсыыр тутула, хайдах оонньоноро.

1.2 Хомуска тардыы ньымалара: хомуһунан кэпсэтии, кыбыл-сүөл саңатын үтүктээһин, күргүөмүнэн оонньоһун.

2. Үгэстэр, сизэр-туом

2.1 Күннээби олох-дьаһах үгэстэрэ: уоту аһатыы, айаңна турунар аартыгы аһатыы, бэлиэ күннэргэ эбэни аһатыы

2.2 Харыстанар ньымалар. Эдьий Дуора сүбэлэрэ

2.3 Саламаны тоҕо ыйыылларый

2.4 Чэчири тоҕо анньалларый

3. Норуот ырыата

3.1 Тыынарга эрчиллии. Вернон Фостер, А.С.Федоров олыттарын туһаныы

3.2 Артикуляцияҕа, дикцияҕа эрчиллиилэр. Тыл-өс чуолкайдык саңарылларын ситиһии

3.3 Норуот ырыаларын 2,3 куолаһынан ыллааһын

4. Фонограмманан ырыалары уэрэтии

5.1.Оскуола олоһун туһунан ырыалар

5.2. Айылҕа, ийэ, дьиэ кыылын туһунан ырыалар

5. Куолаһынан ыллааһын

6. Тойук

6.1 Тойук араас матыыптарын иһитиннэрии

6.2 Тылы холбуу саңаран туойуу.

6.3 Улуу тойуксуттары Сергей Зверев, Марина Петрова тойуктарын иһитиннэрии

6.4 Тойукка 2,3 тардыыны оңорорго холонуу

6.5 Хохуйсуу диэн тугун быһаарыы, хохуйсарга холонуу

7. Оһуокай

7.1 Оһуокай темалара. Саас, сайын кэлиитэ, айылҕа эргиирэ. Олох-дьаһах туһунан көтөр, кыыл-сүөл туһунан.

7.2 Оһуокай тиэмэлэрэ. Нохсоороптуу, Ыстапаанныы оһуокай.

7.3 Оһуокай бары түһүмэхтэрин тутуһан үңкүүлээһин

7.4 Тута хохуйуу темалара.

8. Олоңхо

8.1 Кутана олоңхоһуттарын үөрэтии, кинилэр ыччаттарын билии

8.2 Олоңхо кэпсээнигэр дьарык, атын олоңхоһуттары истии.

8.3 Олоңхо тойуктарын матыыптарын айарга холонуу

8.4 Төрүт үгэһи тутуһан, сөптөөх олоңхону булан олоңхолоһун.

Куруһуокка дьарыктанан оҕолор манныгы билиэхтээхтэр, сатыахтаахтар.

- Кыра бөлөхтөр : сизэр-туом боростуой өрүтүн, Саха сирин биллэр оһуокайдыттырын, тойуксуттарын, оһуокай түһүмэхтэрин хомуска араас охсуулары, дэгэрэң ырыа уратытын.

- Орто бөлөхтөр: сизэр-үгэстэрин, Саха сирин биллэр оһуокайдыттырын, тойуксуттарын, оһуокай түһүмэхтэрин ,хомуска араас охсуулары, дэгэрэң уратытын

- Улахан бөлөхтөр: сизери-туому туттааһыны, саха норуотун ырыатын тойугун туһунан дирңник ырытан өйдүөхтээхтэр, ханнык баҕара тиэмэбэ тута хохуйар дьобуру сайыннарыы, олоңхону толорорго төрүт үгэстэри тутуһааһын, улууска, республикаҕа ытыллар араас көрүүлэргэ, күрэхтэргэ бэлэм буолуохтаахтар.

ЛИТЕРАТУРА

1. А.И.Чахов. Саха былгыры музыкальной инструменнара. Дьокуускай. 1993.
2. М.Н.Жирков. Якутская народная музыка. Якутск.1981.
3. В.С.Лосотов. Айылҕаттан айыллыбыт талааннар. Дьокуускай 1992.
4. Г.Попова – Санаайа Төгүрүк сүл түһүлгэтэ 2003.
5. Е.М.Николаев.С.А.Зверев айымньыта оҕону иитиигэ,үөрэтиигэ суолтатаДьокуускай 2002.
6. Н.Е.Петров. Тойук уонна туойарга үөрэтии. Дьокуускай 1998.
7. Е.М.Николаев. Тойук толооно ыңыар. Дьокуускай 1996.
8. Т.С.Зверев. С.А.Зверев–КыылУола Сарсын-сарсын сарсыардата.Бичик.2000.
9. М.В.Николаева .Айылгы арыллыыта. Дьокуускай 2004
10. В.А.Кондаков.Алгыстар эн көмүскэллэрин,Дьокуускай 2005.
11. А.Федоров . Кылыһах үөскээһинэ. Дьокуускай 1991.
12. Н.П.Тимофеев.Оҕону олоңхолуурга үөрэтии.Дьокуускай 2009
13. Николаев Е.М. «Оһуокайы, тойугу уерэтии ньымалара»
14. Николаев Е.М Тойук толооно ыңыар, Дь., 1996
15. Петров Н.Е. Тойук уонна туойарга уерэтии, Дь., 1998
16. Филиппова Н.И. Олонхону оскуолаҕа уерэтии. Учууталларга аналлаах пособие, Дь., 1996
17. Федоров А.С. Кылыһах уескээһинэ, Дь., 1998
18. Петрова Т.И. Сахам тыла барахсан, Дь., 2006
19. Федорова Г.Г. Оҕону туойарга уерэтии, Дь., 1996
20. Бурнашев Кыыс Дьэбилийэ Бухатыыр, Дь.,
21. Давыдов И. Тойон Ньургун, Дь., 2003
22. Васильев С. Айыы Дьураҕастай, Дь., 1984
23. П. Ядрихинскай Дьырыбына Дьырылыатта Кыыс Бухатыыр, Дь., 1993
24. П.Игнатъев Кулан Кыыртай Бухатыыр, Дь., 1996
25. М.Мартынов Уол Дуолан Бухатыыр, Дь., 2010
26. Васильев С. Мецуруур беҕе, Дь., 2003
27. Тимофеев Н.П. Оҕону ыччаты олонхоҕо уерэтии ньымалара, Дь., 2008

Нормативные основания:

Дополнительная общеобразовательная программа разработана в соответствии с основными нормативными и программными документами в области образования Российской Федерации и Республики Саха(Якутия):

- Федеральный Закон РФ от 29.12.2012 г №273 «Об образовании в Российской Федерации»;
- Р А С П О Р Я Ж Е Н И Е от 29 декабря 2014 г. № 2765-р «К О Н Ц Е П Ц И Я Федеральной целевой программы развития образования на 2016 - 2020 годы»
- Приказ Министерства труда и социальной защиты РФ от 8 сентября 2015 года № 613-н «Об утверждении профессионального стандарта «Педагог дополнительного образования детей и взрослых»»
- Приказ Министерства образования и науки РФ от 29 августа 2013 г. № 1008 “Об утверждении Порядка организации и осуществления образовательной деятельности по дополнительным общеобразовательным программам”
- Постановление Правительства РФ от 10 июля 2013 г. № 582 МОСКВА Об утверждении Правил размещения на официальном сайте образовательной организации в информационно телекоммуникационной сети "Интернет" и обновления информации об образовательной организации
- Приказ Минобрнауки России от 25.10.2013 N 1185 "Об утверждении примерной формы договора об образовании на обучение по дополнительным образовательным программам" (Зарегистрировано в Минюсте России 24.01.2014 N 31102)
- Приказ Минобрнауки России от 14.06.2013 N 462 "Об утверждении Порядка проведения самообследования образовательной организацией" (Зарегистрировано в Минюсте России 27.06.2013 N 28908)
- Р А С П О Р Я Ж Е Н И Е от 24 апреля 2015 г. № 729-р Национальная образовательная инициатива «Наша новая школа». Утвержденная президентом РФ от 04.02.2010 № 271
- письмо ДОО Минобрнауки России от 12.05.2011 № 03 – 296 «Об организации внеурочной деятельности при введении федерального государственного стандарта общего образования».
- Постановление Главного государственного санитарного врача РФ от 04.07.2014 N 41 "Об утверждении СанПиН 2.4.4.3172-14 "Санитарно-эпидемиологические требования к устройству, содержанию и организации режима работы образовательных организаций дополнительного образования детей" (вместе с "СанПиН 2.4.4.3172-14. Санитарно-эпидемиологические правила и нормативы...") (Зарегистрировано в Минюсте России 20.08.2014 N 33660)